

Noter

På skinner – Jens Toftgaard

1ø: Første kapitel bygger på Poul Thestrup: *Dampen binder Danmark sammen*. På sporet, bd. 1, Jernbanemuseet 1997, s. 41-74 samt beskrivelser i aviserne *Berlingske Tidende*, *Morgenposten*, *Fædrelandet* og *Roskilde Stiftstidende* i dagene omkring åbningen.

4m: Citeret fra Martin Zerlang: *Danmark set fra en togkupé*, København 2023.

8m: Citeret fra Poul Thestrup, *Dampen binder Danmark sammen*, Danmarks Jernbanemuseum 1997, s. 24.

9m: https://danmarkshistorien.lex.dk/Transskription_Christian_10._indvier_Storstr%C3%B8msbroen_i_1937

14n: Steen Bo Frandsen, *Opdagelsen af Jylland*, Aarhus Universitetsforlag 1995, s. 324-46.

17ø: Citeret fra Martin Buch og C.I. Gomard, *Danmarks Jernbaner. Historisk og Biografisk Haandbog*, København 1933, bd. 1, s. 151.

22m: Christian Wolmar, *Fire & Steam. How Railways Transformed Britain*, London 2008; Simon Bradley, *Railways. Nation, Network and People*, 2015.

22n: Xavier Duran, "The First U.S. Transcontinental Railroad. Expected Profits and Government Intervention", *Journal of Economic History*, 73, 2013, s. 177-200.

23m: Debatterne om jernbanelinjerne i Jylland er udførligt behandlet i Thestrup 1997, s. 22-41, 93-152, 235-262 og Steen Bo Frandsen, *Opdagelsen af Jylland*, Aarhus Universitetsforlag 1995, s. 324-46, 450-508.

25m: Steen Bo Frandsen, *Opdagelsen af Jylland*, 1995, s. 450-54.

26m: Citeret i Steen Bo Frandsen, *Opdagelsen af Jylland*, 1995, s. 502.

27ø: Befolkningsudvikling 1860-1921: Haderslev 8.012 til 13.149, Aabenraa 5.133 til 7.961, Tønder 3.216 til 5.129, Kolding (med forstæder) 6.261 til 19.856, Fredericia 6.261 til 17.240, Vejle (med forstæder) 3.978 til 23.712, Horsens 8.980 til 27.588. *Statistisk Aarbog* 1921.

- 30m: Poul Thestrup, *Dampen binder Danmark sammen*, Danmarks Jernbanemuseum 1997, s. 258-263.
- 31m: *Rigsdagstidende* 1877-78, tillæg B, spalte 157. Originalens fremhævnning.
- 31n: Citat hos Erik Drigsdahl, *H.C. Andersen på jernbane*, Danmarks Jernbanemuseum 1986, s. 5.
- 32m: Citat hos Erik Drigsdahl, *H.C. Andersen på jernbane*, Danmarks Jernbanemuseum 1986, s. 5.
- 32n: H.C. Andersen, *En digters bazar*, 1842, hcandersen.dk/vaerker/en-digters-bazar/
- 32n: Anders Møller, "Med et lokomotivs brusen i kroppen. Om at forme jernbanerejsen, og jernbanerejsens omformninger", *Jernbanehistorie*, 2013, s. 52-69, s. 62.
- 33m: Heinrich Heine, *Lutetia*, LVII, 1843, citat hos Wolfgang Schivelbusch, *Geschichte der Eisenbahnreise. Zur Industrialisierung von Raum und Zeit im 19. Jahrhundert*, Frankfurt am Main 2000 [1977], s. 39. heinrich-heine-denkmal.de/heine-texte/lutetia57.shtml
- 33m: Citat fra Anders Møller, "Med et lokomotivs brusen i kroppen. Om at forme jernbanerejsen, og jernbanerejsens omformninger", *Jernbanehistorie*, 2013, s. 52-69, s. 59.
tidsskrift.dk/jernbanehistorie/article/download/26882/23638/62063
- 34n: Poul Duedahl, *Gudhjemtid*, Aarhus Universitetsforlag 2017.
- 35m: *Gazetten. Illustreret Nyhedsblad og Ugerevue*, 26/1 1889. jernbanekilder.dk/L/ee947900-884f-4a3b-b559-9d5a83a7eb27/ Poul Thestrup, *Dampen binder Danmark sammen*, Danmarks Jernbanemuseum 1997, s. 370-77.
- 35n: Wolfgang Schivelbusch, *Geschichte der Eisenbahnreise. Zur Industrialisierung von Raum und Zeit im 19. Jahrhundert*, Fischer 2000 [1977], s. 68-70.
- 37n: Citat fra Anders Møller, "Med et lokomotivs brusen i kroppen. Om at forme jernbanerejsen, og jernbanerejsens omformninger", *Jernbanehistorie*, 2013, s. 52-69, s. 60.
- 37n: Georg Brandes, "En uge i Sabinerbjergene" (1871), *Samlede Skrifter*, 1902, bd. 11, s. 48.
- 38ø: Citat fra Anders Møller, "Med et lokomotivs brusen i kroppen. Om at forme jernbanerejsen, og jernbanerejsens omformninger", *Jernbanehistorie*, 2013, s. 52-69, s. 68.
- 39m: *Folkets Avis*, 2. juli 1875; Simon Bradley, *Railways. Nation, Network and People*, IPS - Profile Books 2015, s. 177-78.

- 39n: Citat hos Erik Drigsdahl, *H.C. Andersen på jernbane*, Danmarks Jernbanemuseum 1986, s. 21.
- 39n: Dansk Jernbaneforbund (udg.), *Jernbane-lommeparlør i det danske, tyske, engelske og franske sprog*, København 1909.
- 40ø: Citat fra Anders Møller, ”Med et lokomotivs brusen i kroppen. Om at forme jernbanerejsen, og jernbanerejsens omformninger”, *Jernbanehistorie*, 2013, s. 52-69, s. 66.
- 40ø: Citat fra Anders Møller, ”Med et lokomotivs brusen i kroppen. Om at forme jernbanerejsen, og jernbanerejsens omformninger”, *Jernbanehistorie*, 2013, s. 52-69, s. 66.
- 40n: Dansk Jernbaneforbund (udg.), *Jernbane-lommeparlør i det danske, tyske, engelske og franske sprog*, København 1909.
- 42m: Citat fra Anders Møller, ”Med et lokomotivs brusen i kroppen. Om at forme jernbanerejsen, og jernbanerejsens omformninger”, *Jernbanehistorie*, 2013, s. 52-69, s. 64.
- 43ø: Thorkild Kjærgaard, *Den danske revolution 1500-1800. En økohistorisk tolkning*. København 1991; Rolf Peter Sieferle, *Der unterirdische Wald. Energikrise und industrielle Revolution*, Frankfurt 1982.
- 43m: E.A. Wrigley, *Energy and the English Industrial Revolution*, Cambridge 2010.
- 44n: Aage Aagesen, Geografiske studier over jernbanerne i Danmark, København 1949, s. 139; Det Statistiske Departement, *Danmarks Energiforsyning 1900-1958*, København 1959, s. 31.
- 45ø: René Schrøder Christensen, ”Togrejsen og byen”, Sissel Bjerrum Fossat (red.), *Den sorte omstilling - Fossile brændsler og livet i byerne*, Aarhus 2024, s. 204-236.
- 46ø: Herman Bang, *Ved Vejen*, København 1886, s. 3.
- 46n: Simo Køppe, ”Neuroserne før Freud, deres opståen og begrebsliggørelse”, *Psyke & Logos* nr. I, 1982, s. 145-160.
- 47m: Lars Bjarke Christensen, ”’Den frygteligste jærnbaneulykke’ Gentofteulykken 1897”, *Jernbanehistorie* 2014, s. 4-25, s. 15.
- 48ø: *Berlingske Tidende* 3/8 1874.
- 48m: Danske Statsbaner, *Banernes bygning og udstyrelse*, København 1965, s. 88-89.

- 48n: Jan Olof Helldin, Tommy Lennartsson, Magnus Stenmark, Henrik Weibull, Anna Westin og Jörgen Wissman, "Biodiversitet i jernbanehabitater", *Jernbanehistorie* 2019, s. 7-29; Banedanmark, Biodiversitetsanalyse, <https://www.bane.dk/-/media/Bane/Gamle/Om-Banedanmark/Biodiversitetsanalyse.pdf>; <http://www.aeblefestivalassens.dk/om-aeblefestival-assens/baneaebler/>; <https://kajhalberg.dk/da/jernbaneflora/>
- 48n: Politilov for Statsbanerne af 11. maj 1897
- 49m: René Schrøder Christensen og Lars Bjarke Christensen, *Danmarks jernbanemiljøer. Spor af jernbanens fysiske kulturarv*, Syddansk Universitetsforlag 2022; *Samling af Ordre og Bestemmelser m. v. Serie C. Nr. 134. 19de Februar 1884*, Danmarks Jernbanemuseum.
- 49n: Frederikke Gnutzmann Jensen, "Kvindelige ledvogtere og deres organisering", *Jernbanehistorie* 2023, s. 31-48, citat s. 34.
- 52n: *Illustreret Tidende* 11/7 1897.
- 53m: Christian Larsen, "Da København fik sin hovedbanegård nummer tre", *Siden Saxo*, 3, 2011, s. 30-37.
- 54m: Erindringer af H. Christian Rasmussen, søn af trafikassistenten på Gelsted Station, citeret i Lene Floris, *Stationsbygningen i Gelsted*, Realdania 2024, s. 47.
- 55ø: Lene Floris, *Stationsbygningen i Gelsted*, Realdania 2024, s. 61; Poul Thestrup, *Dampen binder Danmark sammen*, Danmarks Jernbanemuseum 1997, s. 467-69.
- 55n: Steen Ousager, *Guldsnore på sporet. Jernbanen, politik og forening*, Jernbaneforeningen 1991.
- 56m: Kvindebiografisk Leksikon, "Xenia Jernbo"; Poul Thestrup, *Dampen binder Danmark sammen*, Danmarks Jernbanemuseum 1997, s. 418
- 58m: Mette Ladegaard Thøgersen, "De rurale byer", Søren Bitch Christensen, *Den moderne by*, Aarhus 2006, s. 257-284.
- 58m: Søgning i adressedatabasen findvej.dk giver følgende antal: 267 Stationsvej, 123 Jernbanegade, 54 Jernbanevej, 7 Jernbane Allé, 7 Stationsplads, 22 Stationspladsen, 24 Banegårdspladsen, 11 Banegårdsvej, 53 Banevej.
- 59ø: Poul Thestrup, *Dampen binder Danmark sammen*, Danmarks Jernbanemuseum 1997, s. 468f.

59m: *Trap Danmark* 3. udgave, 1904, Niels Peter Stilling, *De nye byer. Stationsbyernes befolkningsforhold og funktion 1840-1940*, Viborg 1987, s. 272f; Sidsel Eriksen, *Stationsbyens samfund. Folk og foreninger i Grindsted 1880-1940*, København 1996.

59n: Niels Peter Stilling, *De nye byer. Stationsbyernes befolkningsforhold og funktion 1840-1940*, s. 16-17; Sidsel Eriksen, *Stationsbyens samfund. Folk og foreninger i Grindsted 1880-1940*, København 1996.

61ø: Kjeld Kristensen, ”Stationsbysprog”, sproget.dk/sprogviden/spoergsmaal-og-svar/den-danske-ordbog/stationsbysprog/

61m: Citeret i Mette Ladegaard Thøgersen, ”’Stationstiden’ – og da byerne flyttede på landet”, *Jernbanehistorie* 2013, s. 30-51, s. 30.

63ø: Citatet stammer fra folketingsmedlem J.K. Lauridsen og gengives i forskellige versioner, bl.a. i Niels Neergaard, *Erindringer fra ungdomsaarene og mit offentlige liv*, 1935, s. 216.

64n: Danmarks Radio, radioudsendelse 14. maj 1935, Det Kgl. Biblioteks Lydsamling, tidligere tilgængeliggjort på danmarkshistorien.dk/vis/materiale/hoer-lyntoget-krydser-lillebaeltsbroen-for-foerste-gang-i-1935

65ø: Citat af trafikminister Johannes Friis-Skotte, *Dansk Lokomotiv Tidende*, 20. maj 1935, s. 114. jernbanearkivalier.dk/tidsskrifter/dansk-lokomotivtidende/1935/Dansk-Lokomotivtidende-Nr-10-20-Maj-1935.pdf

65m: *Dansk Lokomotiv Tidende*, 20. maj 1935, s. 113. jernbanearkivalier.dk/tidsskrifter/dansk-lokomotivtidende/1935/Dansk-Lokomotivtidende-Nr-10-20-Maj-1935.pdf

65n: Citeret i John Poulsen, *Fra lyntog til InterCity*, Smørum 2010, s. 12.

67m: Citeret i John Poulsen, *Fra lyntog til InterCity*, Smørum 2010, s. 10.

69m: Morten Flindt Larsen og John Poulsen, *S-banen 1934-2009*, bane bøger 2009, s. 46-49.

69n: Citeret i Morten Flindt Larsen og John Poulsen, *S-banen 1934-2009*, bane bøger 2009, s. 23; Steen Ousager og Poul Sverrild, ”Om by og bane – i anledning af S-togets 90-års fødselsdag”, *Jernbanehistorie* 2024, s. 15-53.

- 70m: Citeret i Morten Flindt Larsen og John Poulsen, *S-banen 1934-2009*, bane bøger 2009, s. 91; Steen Ousager og Poul Sverrild, ”Om by og bane – i anledning af S-togets 90-års fødselsdag”, *Jernbanehistorie* 2024, s. 15-53.
- 71n: Morten Flindt Larsen og John Poulsen, *S-banen 1934-2009*, bane bøger 2009.
- 72n: Hans Christian Johansen, *Jernbanerne i bilismens skygge*, Danmarks Jernbanemuseum 1997, s. 19-35; *Statistisk Årbog*.
- 73ø: Hans Christian Johansen, *Jernbanerne i bilismens skygge*, Danmarks Jernbanemuseum 1997, s. 73-75.
- 74n: Poul Thestrup og Ulrik Tarp Jensen, *Danmarks Jernbanemuseum. Historie og rullende materiel*, Danmarks Jernbanemuseum 2000, s. 8-27.
- 75n: Erik Balieu, *Bliktog. Historie, baggrundsviden, gode råd og vink for samlere af bliktog*, Nakskov 2008.
- 76n: Legetøjshuset Thedor Thorngreen, *katalog 1931*, s. 21. Det Kgl. Biblioteks Småtrykssamling. <http://www5.kb.dk/pamphlets/dasmaa/2012/jul/smaatryk/object69755/da/#kbOSD-0>
- 78m: P.H. Bendtsen, *Jernbaner og lufthavne*, København 1969, s. 13-14.
- 78n: John Poulsen, *Fra Lyntog til InterCity. Historien om landsdelstrafikken i Danmark gennem 75 år*, Smørum 2010, s. 80.
- 80m: John Poulsen, *Fra Lyntog til InterCity. Historien om landsdelstrafikken i Danmark gennem 75 år*, Smørum 2010; Hans Christian Johansen, *Jernbanerne i bilismens skygge*, Danmarks Jernbanemuseum 1997.
- 80n: Hans Christian Johansen, *Jernbanerne i bilismens skygge*, Danmarks Jernbanemuseum 1997, s. 55.
- 81ø: Citeret i Anna Back Larsen, René Schrøder Christensen, Gitte Lundager og Sissel Vennike Christiansen (red.), *Drømmenes kupé*, Danmarks Jernbanemuseum 2017, s. 60.
- 81n: Kirstine Kunstmann, ”Interrailrejser gennem Europa”, *Jernbanehistorie* 2023, s. 79-98, s. 90.
- 82m: Anna Back Larsen, ”På interrail”, *Jernbanehistorie* 2016, s. 60-79.

82n: Gasolin, "Peron 'Gare du Nord'", *Stakkels Jim* 1974; C.V. Jørgensen, "Lokomovation", *Indian Summer*, 1988.

83ø: Anne Linnet, "Nattog", *Marquis de Sade*, 1983.

83m: C.V. Jørgensen, "Verden fra mit vindue", *Lediggang a go go*, 1982; TV-2, "Læn Dem ud", *Nærmest lykkelig*, 1988.

83n: Gnags, "Intercity", *Intercity*, 1980, McEinar, "Jul det' cool", single, 1988.

84n: Jakob Jensen: *Hip-Hop og Rap*. Speciale ved Musikvidenskabeligt Institut, Københavns Universitet, 1992; TV 2 Danmark, "De har malet graffiti på over 200 tog, nu forklarer de hvorfor", 29/7 2018, nyheder.tv2.dk/samfund/2018-07-29-har-malet-graffiti-paa-over-200-tog-nu-forklarer-de-hvorfor

86m: Lars Bjarke Christensen, "Jernbanernes udvikling i Danmark 1997-2022", *Jernbanehistorie* 2021-22, s. 23-180, s. 23.

87ø: Hans Christian Johansen, *Jernbanerne i bilismens skygge*, Danmarks Jernbanemuseum 1997, s. 112-27.

87m: Lars Bjarke Christensen, "Jernbanernes udvikling i Danmark 1997-2022", *Jernbanehistorie* 2021-22, s. 23-180.

89ø: Lars Bjarke Christensen, "Jernbanernes udvikling i Danmark 1997-2022", *Jernbanehistorie* 2021-22, s. 23-180, s. 144.

89n: Trafikministeriet, *DSB-Rammeaftale 1995-1998*, <https://www.trm.dk/media/1rabxq3v/dsb-rammeaftale-1995-1998pdf.pdf>

90ø: Steen Ousager, *Krige og fornyelse*, På sporet, bd. 2, Jernbanemuseet 1997, s. 20-23, 160-67.

90m: Hans Christian Johansen, *Jernbanerne i bilismens skygge*, Danmarks Jernbanemuseum 1997, s. 175-77.

90m: Lars Bjarke Christensen, "Jernbanernes udvikling i Danmark 1997-2022", *Jernbanehistorie* 2021-22, s. 23-180, s. 37-42.

91ø: Steen Ousager, "Banedanmark bliver til. EU-projekt, straffeaktion eller?", *Jernbanehistorie* 2021-22, s. 181-228.

92ø: Lars Bjarke Christensen, ”Jernbanernes udvikling i Danmark 1997-2022”, *Jernbanehistorie* 2021-22, s. 23-180, s. 56.

92n: Citeret i Lars Bjarke Christensen, ”Jernbanernes udvikling i Danmark 1997-2022”, *Jernbanehistorie* 2021-22, s. 23-180, s. 46.

95ø: Hans Christian Johansen, *Jernbanerne i bilismens skygge*, Danmarks Jernbanemuseum 1997, s. 73-85; Lars Bjarke Christensen, ”Jernbanernes udvikling i Danmark 1997-2022”, *Jernbanehistorie* 2021-22, s. 23-180.

95m: Sven Illeris og Jens Clemmensen (red.), *Bilen og byen*. Byplanhistorisk note 63, København 2009.

95n: Hans Christian Johansen, *Jernbanerne i bilismens skygge*, Danmarks Jernbanemuseum 1997, s. 14-17; Lars Bjarke Christensen, ”Jernbanernes udvikling i Danmark 1997-2022”, *Jernbanehistorie* 2021-22, s. 23-180, s. 48-49; Energistyrelsen, Nøgletal for energiforbrug og forsyning, ens.dk/analyser-og-statistik/noegletal-om-energiforbrug-og-forsyning

96m: Lars Bjarke Christensen, ”Jernbanernes udvikling i Danmark 1997-2022”, *Jernbanehistorie* 2021-22, s. 23-180, s. 152.

96n: TV Midtvest, ”Bagmand skriver nyt vers til VLTJ”, 22. februar 2025, tvmidtvest.dk/lemvig/bagmand-skriver-nyt-vers-til-vltj

99m: Danmarks Statistik, *Statistikbanken*, Bane 25.